

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 30.— Din, za naročnike v inozemstvu 40.— Din letno. Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 75 para za vsako pet-kratno. Priloge stanejo poleg poštne še 25 Din.

Telefon uredništva
št. 312.

Članstvo Ljubljanskega Poverjeništva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnino posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./I.

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne

Kooperacija vseh učiteljskih gospodarskih podjetij v državi.

»Čas je, da stopijo predstavniki vseh finančno-ekonomsko-kulturnih ustanov našega učiteljstva v kraljevini v ožji stik in najdejo bazo za vzajemno in solidno skupno delo v splošnem interesu kulturnega in prosvetnega napredka našega stanu in naroda.«

»Učiteljska Zadruga«, glasnik učiteljske zadruge A. D. v Beogradu, broj 1.

»Učiteljsko Zadrugo«, glasnik učiteljske zadruge A. D. v Beogradu, ki je sedaj pričel izhajati, imenujemo lahko prvi naš **stanovski gospodarski list**. Kakšna mu bo usoda, v tem je težko danes govoriti; gotovo pa je, če bo dobro voden, da postane lahko skupno glasilo sindikata vseh učiteljskih gospodarskih podjetij v državi.

V tem pogledu bi ga pozdravljali!

Učiteljska gospodarska podjetja pa na drugi strani ne smejo pozabljati, da so izrasla edino iz moralne opore, ki so jo prejemale iz vrst organiziranega učiteljstva in da je njih glavna naloga širjenje samega sebe in gospodarska krepitev stanu, od katerega žive. V tem oziru moramo smatrati stanovske organizacije za ventilatorje zdravih razmer pri gospodarskih podjetjih.

Kal pa, ki jo nosi list v tem pogledu, smatramo za nezdravo jedro, dasi smo odločno za popolno razčiščenje vsake take zadeve in proti temu, da bi se delala tudi najmanjša krivica celoti ali pojedincu.

Ne bi tega omenjali — mimogrede — da bi nam ne bila odkrito krepka gospodarska osamosvojitve našega stanu tako pri srcu.

Glavna smer 1. in 2. štev. »Učiteljske zadruge« je dobra in na to hočemo opozoriti tudi našo javnost in predstavnike naših gospodarskih podjetij, da se jo oprimejo.

Podana je nekako v sledečih besedah, ki jih citiramo iz »Zadruge«:

»Pred našimi očmi vidimo, kako denarni zavodi raznih profesij in raznih stremljenj vzajemno kooperirajo medseboj v mnogih finančnih in kulturnih zadevah. Vidimo, kako se ustanavlja sindikat bank s 7% temeljem, in pri tem sodelujejo vsi glavni zavodi v državi. Ne

potrebujemo samo zvez, resolucij, besed, zdravic, ampak več delovnih, tudi gospodarskih zvez.

Zakaj bi knjiga, tiskana v Ljubljani ali Zagrebu bila tako redka na književnem trgu v Beogradu. Novem Sadu, Skoplju in drugje? Komur je znana zgodovina trgovine, ta ve, koliko usluge je napravila človeštvu trgovina; smelo osvoječa si zemljo in morje, raznoseča in donoseča blago, razširjajoča kultura, upoznavajoča in zblizujoča ljudi in narode. Smelost mnogobrojnih delavcev na tem polju je enaka smelosti vojskovodji.

Mi imamo v naši državi mnogo učiteljskih ekonomskih in kulturnih ustanov in ustanavljajo se še nove. Nekatere od teh imajo svoje denarne oddelke in zavode (Učiteljska Zadruga A. D. v Beogradu, Učit. hranilnica in posojilnica v Ljubljani), ustanavljajo se knjigarne in tiskarne (Učit. zadruge v Beogradu, »Zavičaj« učit. d. d. v Skoplju), drugje že obstoja knjigarne in tiskarne (Učit. del. dr. »Natošević« v Novem Sadu, Učit. tiskarna, knjigarne in tavnica šolskih zvezkov v Ljubljani). — B.: Tavnica učil in šolskih potrebščin v Ljubljani — itd.; tretje imajo penzionate in konvikte, katerim druge ustanove omogočajo obstanek, potrošačke zadruge — »Učiteljski zdraviliški dom« v Rogaški Slatini, Učiteljska zadruga v Celju — i. dr.

Vse te ustanove in zavodi žive svoje zasebno življenje, skoro brez vsake poslovne zveze.

Morda je za ustvarjanje zveze nedostajalo časa, morda ni bilo volje za to, morda ni bilo smisla za uvidevanje koristni od zajednice?»

Te besede so nekaka vodilna misel rdeča nit, prvih števil »Učiteljske Zadruge«.

Lepo, obširno in koristno polje za naš stan!

Priporočamo našim gospodarskim zavodom in ustanovam, da seznanijo potom »Učit. Zadrugo« tamošnje gospodarsko stanovsko javnost z našimi gospodarskimi ustanovami — da inserirajo v »Zadrugo« — in se oprimejo zdrave ideje, ki jo prinašajo prve številke našega

prvega stanovskega gospodarskega glasila.

Od »Učiteljske Zadruge« pa pričakujemo, da nam v eni svojih prihodnjih števil pod celokupno sliko vseh učiteljskih gospodarskih ustanov in zavodov v državi in nam pokaže gospodarsko moč našega stanu cele države, nam razvije naš stanovski gospodarski program za bližnjo bodočnost, z vrhovnim smotrom gospodarske osamosvojitve našega stanu v svrhu trdnejšega temelja za naše čim svobodnejše stanovsko in prosvetno delo v državi.

O slovniskem pouku.

(Dalle.)

6. Kaj je s Kernovo teorijo o osebku in povedku?

V »Pedagoškem Letopisu« II. Slov. Š. M. piše dr. J. Bezjak dolgo, temeljito razpravo o tem predmetu. Glavne točke, ki jih dokazuje, so: »Opredelba stavka se glasi: Stavke je izraz misli s pomočjo določenega glagola. Brez določenega glagola ni stavka. Vezila ni; tudi glagol biti je v določni obliki povedek.«

To razpravo sem čital že kot mlad učitelj z veliko skepsjo in rezerviranostjo. Pozneje pa sem se nekoliko bavil z lingvistiko ter sem prišel do drugih zaključkov. V naslednjem podam je najvažnejše, kar je treba, da ovržem Kernovo teorijo. Po Kernu vsebuje določeni glagol povedek in osebke obnem. Osebke spoznamo na osebilu; ako je ta še posebno izražen z drugo besedo, zovemo le-to osebko besedo. Dobro! Razčlenimo sledeči stavek: Jaz, ti in tvoj brat poidem jutri na izlet. Pojdimo je povedek, I. oseba množ. bi bil na osebke. Toda z glagolsko osebo se pa čisto ne ujemajo osebke besede: jaz, ti, tvoj brat, ki so tri različne osebe v ednini! Teorija ima torej luknjo!

So jeziki, ki nimaio osebil in torej tudi ne glagolske osebe. V norveščini se glasi n. pr. nedoloč. vzeti, tage, določnik za vse osebe in števila na »tager«, v japonsščini pa sploh ni razlike med določnikom in nedoločnikom. Ali potemtakem japonsščina ni jezik, ker ne more tvoriti stavkov z določ. glagolom? Absurdna bi bila taka trditev, kakor je tudi zmotna gorenja točka: Brez določenega glagola ni stavka.

Obrnimo se k glagolu biti, ki smo ga določevali vedno kot vezilo ali kopulo, kadar je vezai imenski povedek z osebkom. Po Kernu in po naših novih slovnicaah naj to ne bi več veljalo! Drevo je zeleno. Je je povedek, ki trdi eksistenco zelenosti na osebkcu, zeleno pa je povedkov imenovalnik. Taka analiza je baje pravilna, Mi pa vemo, da se nahaja v našem kakor v drugih jeziki mnogo stavkov-rekov brez glagola, n. pr.: Danes meni, jutri tebi; za pridnega za vsakim grmom petica: omnia praeclara rara.

Naš sosed Madžar ne rabi kopule v 3. osebi. A fa magas (= drevo visoko), isten szellem (= Bog duh), fiverem tanito (=mój brat učitelj). V množini enako! Arabec pa tudi v drugih osebah izpušča vezilo: Ana mabsut (= jaz zadovoljen), inte zalen (= ti nezadovoljen). Japonec ga poljubno rabi ali pa izpušča. Primerov ne bom navajal.

Omenjam, da moderna lingvistika razločuje med glagoli in imeni in radi tega tudi med glagolskim in imenskimi stavki. »Učenec čita« je glagolski, »Mirko učenec« pa imenski stavek. Naši slovnicearji bi pač morali vedeti, da se tudi v ruščini nahajajo stavki brez glagola-vezila: brat bolan, dom nov, tvoj sin učitelj itd.

Nastane vprašanje, kako pride glagol v imenske stavke. V primitivni obliki indoevropskih jezikov manjka glagol-vezilo, n. pr. stari grščini, Homer piše prav pogostokrat stavke brez vezila, tako tudi Platon, toda pri Herodotu, ki se poslužuje bolj razvitega ionskega narečja, so imenski stavki brez vezila že redki. Uvedba vezila je torej čin napredka. Indoevropski glagol igra namreč zelo važno vlogo: Izraža ne le glagolsko vsebino, ampak tudi čas, naklon, način, osebo in število. Zato so ieli smatrati vsak stavek brez glagola kot nepopolnega, čutili so potrebo, tudi v imenske stavke uvesti glagol. V to svrhu so vzeli glagol biti, pa ne morda radi njegove vsebine, ampak za ti-le dve funkciji: prvič ima nositi postranske posle drugih glagolov (čas, naklon...), drugič pa naznanja, da je povedek v resnici povedek in ne kak priredni prilastek (Epitheton), z eno besedo, pripisati mora povedkov pojem osebku, ozir. podmetu.

(Konec prih.)

Jak. Kovačič.

LISTEK.

Živi kralj Aleksander!

(Ob poroki.)

Vihar srdit — pekla naval
objel je rod Tvoj, sveti dom,
mu rane silne je zadal,
sovrag besnel je: smrt! — ko grom.
Pa Ti in bajni prednik Tvoj
domovja prapor sta objela,
velela sta sovragu: stoj!
Posavje sveto sta otela.

Duh zlobni kosovih poljan,
pa kruti brat njegov Madjar
in vlade — lačen drug German
so doma skruniti altar.
Pa Aleksander — sin vrlin
in duh orjaškega očeta
jih strla v kup sta razvalin —
obema bodi slava peta!

German in Turek in Madjar
peklensko jeklo so kovali,
razvneli svetovni so požar,
da Belgrad smrtno bi razdjali.
Oj, Belgrad s solzami kropljen —
krvi posoda mučeniške —
s trpljenjem kronan in tepen
od zlobe bil si ti trojiške!

Duš plemenitih roj jeklen
v srcé je strnil dom goreč,
plamteč dom — sovragu plen
da ni ostal — oj, dom plamteč!
Ti srečno si požar dušil
ob strani silnega očeta,
trpljenja kelih si izpil —
obema bodi slava peta!

Jugosloven — doslej teptan,
sovraga lomil si naval,
z gorjá si vncem bil obdan,
svet mučeniška te bo zval!
Končana križeva je pot!
Dovršil si osvete delo!
Kralj Aleksander! Zdrav! Povsod
domovje Tebe je veselo!

Ureiaš v miru zdaj si dom,
izbral družico sebi zvesto.
En glas nas vseh zveni kot grom:
Boe, varuj Tebe, dom, nevesto!
Kar ljubiti domovje zna,
molitev dviga: Bilo srečno! —
iz vdanega želi srca
domovju, kralju srečo večno!

Josip Čonč.

Slovensko učiteljstvo pred 50 leti.

I. Stanovska organizacija.

Dobrih 50 let je že, ko se je slovensko učiteljstvo javno oglasilo kot faktor družabnega in državnega življenja. Bilo je to nekaj let pred letom 1870, in par let po tej letnici.

Bilo je pač takrat, ko je bila politična situacija tudi slovenskim učiteljem dovolila, da so se smeli javno zavedati važnosti svojega stanu in eminentne koristi, pripadati svojemu slovenskemu narodu.

Avstrija je dobila svojo ustavo že nekaj let popred, njen dunajski parlament je izdelal temeljne državne zakone (december 1867, § 19.), in kmalu potem nove državne šolske zakone (1868, 1869.), ki so bili podlaga šolskemu napredku.

Takratno ministrstvo (Giskra) sicer ni privoščilo Slovincem niti Slovenije, niti univerze, toda Slovenci so se oklepali § 19. temeljnih zakonov, ki je povdarjal jezikovno ravnopravnost. Dunajska vlada sicer v političnem oziru ni bila prijazna Slovincem, toda glede javnih skupščin, zborovanj in društev je tudi Nemcem pustila svobodo. Vsled tega so smeli Slovenci sklicevati tabore, snovati čitalnice in ustanavljati društva in drugo.

Ker so se bili učitelji oklenili novih šolskih zakonov, katerim so duhovniki — naravno — nasprotovali, jim ni mogla vlada braniti, da so se v društvih in zborih oklenili tudi § 19., one zakonite določbe, o kateri je bilo vladni samj žal, da jo je bila izdala — v korist Nemcev.